

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา คุณภาพของประชากรเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาประเทศ คุณภาพและประสิทธิภาพของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการของแต่ละบุคคลตามวัยต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และการฝึกฝนประสบการณ์ที่มีต่อเนื่องกันตั้งแต่เกิดถึงปัจจุบัน ดังนั้นมนุษย์จึงควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก (วารสารณ์ รักรวิชัย, 2529) ซึ่ง จรรยา สุวรรณทัต (2521) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะต่างๆ ของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว นั้นมีหลายลักษณะแต่ที่สำคัญคือ การมีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์สูงและลักษณะการเป็นผู้นำ และจากงานวิจัยพบว่า เด็กที่มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์สูงเป็นผลมาจากการที่เด็กได้รับการฝึกให้พึ่งตนเองมาก (มาลา วิรุณานนท์, 2515)

เฮอร์ล็อค (Hurlock, 1978) กล่าวว่า วัยเด็กตอนต้นเป็นวัยทองของการเรียนรู้ทักษะ โดยเฉพาะทักษะในการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่นๆ ต่อไป การเรียนรู้ในการปฏิบัติทักษะใหม่ๆ เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับเด็กเล็ก เนื่องจากทักษะเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการเล่นกับกลุ่ม เด็กๆ ต้องการพึ่งตัวเองได้มากพอๆ กับเพื่อนเล่นในวัยเดียวกัน เขาไม่ยอมให้เพื่อนเรียกว่าเด็กเล็กๆ เพราะเขาไม่สามารถทำอะไรได้เหมือนเด็กคนอื่นๆ การฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะ เมื่อเด็กสามารถช่วยตัวเองได้ จะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเอง รู้จักรับผิดชอบตนเอง มีความมานะพยายามที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จ และต่อสู้อุปสรรคด้วยตนเอง (นงลักษณ์ สิ้นสืบผล และละออ ชูติกร, 2526) นั่นคือเด็กจะมีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์สูง จากงานวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกให้พึ่งตนเองมาก จะมีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์มาก การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองนี้ มิได้อยู่ที่บิดามารดาฝึกเรื่องนี้มากนักน้อยเพียงใด แต่อยู่ที่ว่าได้รับการฝึกเรื่องนี้ในวัยที่เหมาะสมหรือไม่ โดยทั่วไปการฝึกในช่วงอายุ 2-4 ขวบ จะให้ผลที่ดีที่สุด (มาลา วิรุณานนท์, 2515)

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าสภาวะแวดล้อมมีอิทธิพลยิ่งต่อพัฒนาการ และพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการฝึกอบรม (จรรยา สุวรรณทัต, 2524)

งานวิจัยในต่างประเทศพบว่าเด็กมีคะแนนสูงในด้านการพึ่งตนเอง (Self-reliance) การควบคุมตนเอง (Self-control) และการเข้ากลุ่มเพื่อน (Peer affiliation) จะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ให้ทั้งความรัก และการลงโทษ ในขณะที่มีพฤติกรรมควบคุมลูกพ่อแม่ก็จะเข้าหาลูก ให้กำลังใจ สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมให้ลูกได้มีพฤติกรรมที่เป็นอิสระด้วยตนเอง ในทางตรงข้ามเด็กที่มีคะแนนการช่วยเหลือตนเองต่ำ จะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ควบคุมน้อย และไม่สนับสนุนให้ลูกเป็นตัวของตัวเองนัก (Baumrind, 1967 quoted in Waton and Lindgren, 1973) ดังนั้น บิดามารดา จึงควรฝึกให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในงานประจำวัยของเด็ก เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะที่เหมาะสม บิดามารดาควรปล่อยให้เด็กเป็นอิสระในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ คอยให้รางวัลในการอยากรู้ อยากเห็น และการแสดงพฤติกรรมอิสระ (Independent behavior) เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะสำรวจสิ่งต่างๆ เป็นการพัฒนาความอยากรู้อยากเห็น ความมั่นใจในตนเองทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระ สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จด้วยตัวเอง ตรงกันข้ามกับพ่อแม่ที่ให้การปกป้องลูกมากเกินไป ไม่ปล่อยให้ลูกแก้ปัญหาด้วยตนเอง จะทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่เรื่อยไป (Mussen, 1973) ความโน้มเอียงที่จะทำให้เด็กพึ่งพาคนอื่น แสวงหาความช่วยเหลือความเอาใจใส่และความรักจากผู้อื่น มีรากฐานมาจากความรู้สึกไม่มั่นคง (Feeling of insecurity) ที่เกิดจากการที่พ่อแม่เข้ามาควบคุมมากเกินไป หรือปฏิเสธไม่ยอมรับเด็ก (Hurlock, 1964)

จะเห็นได้ว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดานั้น มีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก แม้ว่าปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้มีผลกระทบต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กมาก เนื่องจากบิดามารดาส่วนใหญ่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กเล็กๆ จึงต้องตกอยู่ในความดูแลของพี่เลี้ยงซึ่งส่วนใหญ่อีกก็ไม่มีความรู้หรือเข้าใจจิตวิทยาเด็กดีนัก (จิตรา วสุวานิช, 2524) จากงานวิจัยซึ่งพบว่า เด็กที่อยู่ในศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน มีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองดีกว่า เด็กที่มีพี่เลี้ยงเฉพาะตัว แสดงว่าเด็กที่ทำอะไรด้วยตนเอง จะเกิดความชำนาญมากขึ้น ซึ่งจะดีกว่ากลุ่มที่พี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือหรือทำให้ แต่พี่เลี้ยงก็รายงานว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของตนส่วนมากจะเป็นไปตามความเห็นชอบของผู้เป็นบิดามารดาด้วย (ฉวีวรรณ วรศรี, 2522) ดังนั้นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาตั้งไว้ ก็จะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กอยู่มาก โดยเฉพาะบทบาทของบิดาที่เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในบ้านมากขึ้น ในกรณีที่ครอบครัวไม่มีคนรับใช้ (นราภรณ์ หะวานนท์, 2520)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสถานะใหม่ของผู้หญิงจากบทบาทของมารดาและภรรยา ในขณะเดียวกันก็เปลี่ยนบทบาทของบิดาและสามีด้วย ในขณะที่มารดาต้องเผชิญกับงานใหม่และความกดดันภายนอกบ้าน บิดาก็ต้องเผชิญกับกับงานใหม่และความกดดันภายในบ้านด้วย ปัญหาที่พบว่าจะเกิดขึ้นบ่อยๆ ตามมาคือ การเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติในชีวิตครอบครัว การสูญเสียมาตรฐานพฤติกรรมระหว่างคู่สมรส ทำให้เกิดความสับสน และความไม่สอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ (Antonovic and Popovic, 1980) ซึ่ง เฮิร์ลลอค (Hurlock, 1978) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดี เป็นสิ่งสำคัญมากในวัยเด็กตอนต้น เนื่องจากครอบครัวและบ้าน เป็นสถานที่สร้างให้เด็ก

มีความรู้สึกถึงความมั่นคง (Feelings of security) มีเสถียรภาพ (Stability) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก

จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า เด็กที่มีคุณภาพจะพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการที่เด็กมีความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ ในขณะที่บิดามารดาก็ฝึกให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในงานประจำวัยของเด็ก เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะที่เหมาะสม อันเป็นกิจกรรมที่บิดามารดา สามารถส่งเสริมให้เด็กได้มาโดยไม่ต้องลงทุนด้วยทรัพย์สินราคาแพง เช่นการซื้อของเล่นราคาแพง ที่โฆษณานักหนาว่าเล่นแล้วเสริมทักษะด้านนั้นด้านนี้ แต่ในความเป็นจริง บิดามารดาส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กในด้านนี้ เท่าที่ควร เห็นได้จากการศึกษาแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง พบว่ามารดาให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในพัฒนาด้านสติปัญญา เป็นอันดับแรก รองลงมาคือพัฒนาการด้านร่างกายและ เน้นความสำคัญน้อยที่สุดที่พัฒนาการทางอารมณ์สังคมและจริยธรรมสะท้อนให้เห็นว่า มารดาในครอบครัวรายได้น้อยในถิ่นแออัดในตัวเมืองยังไม่ได้มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างกันของพัฒนาการแต่ละด้าน (จรรยา สุวรรณทัต, 2424) ซึ่งแท้ที่จริงแล้วพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กจำเป็นจะต้องอาศัยพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมเป็นฐานรองรับ ประกอบกับปัจจุบันการที่เด็กช่วยเหลือตนเองได้น้อยลงกว่าในอดีตนั้น เริ่มมีปัญหามากขึ้น ในชุมชนเมือง เนื่องจากพ่อแม่ไทยส่วนใหญ่ เลี้ยงดูลูกอย่างประคบประหงมมากเกินไป ทำให้เด็กขาดทักษะในการช่วยเหลือตนเอง (เสาวลักษณ์ พัวพัฒนกุล, 2535)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูทั้งของบิดาและมารดา ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก และสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดาและมารดา ว่ามีความสัมพันธ์กับความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก หรือไม่ เนื่องจากยังไม่มียานวิจัยฉบับใดที่ศึกษาเฉพาะเจาะจงในเรื่องนี้ เพื่อกระตุ้นให้บิดามารดาและผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเห็นความสำคัญของพัฒนาการด้านนี้ของเด็ก ตลอดจนสามารถฝึกเด็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันเป็นแนวทางในการพัฒนาครอบครัวให้ช่วยพัฒนาเด็กให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างมีคุณภาพด้วย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษา

1. ความสัมพันธ์ ระหว่างพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก กับปัจจัยต่างๆ ต่อไปนี้
  - 1.1 ปัจจัยด้านเด็ก คือ เพศ ลำดับการเกิด
  - 1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดา เวลาที่บิดามารดาใช้ดูแลบุตร ลักษณะครอบครัว และสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดา
2. ความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา กับพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็กกลุ่มที่บิดามารดา

มีความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดู กับกลุ่มที่บิดามารดาไม่มีความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดู

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดาและมารดา กับความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา
4. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา
5. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของมารดา

สมมติฐานในการศึกษา

1. ปัจจัยด้านเด็ก และปัจจัยด้านครอบครัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก
2. เด็กที่บิดาและมารดาไม่มีความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดู กับไม่มีความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดู จะมีพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองแตกต่างกัน
3. บิดามารดาที่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน กับบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพไม่ดีต่อกัน มีความสอดคล้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแตกต่างกัน
4. เด็กที่มีพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองแตกต่างกัน มีบิดาที่มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน
5. เด็กที่มีพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองแตกต่างกัน มีมารดาที่มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเด็กอายุ 2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี 6 เดือน ที่เข้าเรียนในงานวิชาการพัฒนาเด็กเล็กของศูนย์สุขภาพจิต ที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัย และศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก โรงพยาบาลราชวิถี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อย เนื่องจากทางงานวิชาการพัฒนาเด็กเล็กของศูนย์สุขภาพจิต ต้องการที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบต่อเนื่อง ในเรื่องการมีส่วนร่วมของบิดา มารดาในการพัฒนาเด็ก ระหว่างบิดา และมารดาของเด็ก 2 กลุ่ม โดยจะให้ความรู้ในเรื่องพัฒนาการ และการอบรมเลี้ยงดูเฉพาะกลุ่มผู้ปกครอง เด็กของศูนย์สุขภาพจิต เท่านั้น แล้วนำผลไปวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป ทำให้ผลการวิจัยไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนของประชากรในกรุงเทพมหานครได้
2. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้น จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ในการนำผลการวิจัยไปใช้กับประชากรที่มีความแตกต่างจากประชากรกลุ่มนี้

3. ระดับพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็กในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากรายงานของ มารดา โดยที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปสังเกตพฤติกรรมของเด็กที่บ้านด้วยตนเอง ดังนั้นผลการประเมินพฤติกรรม อาจมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ได้แก่

- ระดับความคาดหวังของมารดาต่อพฤติกรรมนั้นๆ อาจแตกต่างกัน เช่น ถ้ามารดา คาดหวังว่าเด็กควรทำได้ดีแล้ว แต่เด็กทำได้ไม่เป็นที่พอใจของมารดา มารดาก็อาจ ประเมินคะแนนในด้านนั้นต่ำ เป็นต้น
- สถานะอารมณ์ของมารดา ขณะประเมินพฤติกรรม ตลอดจนสถานะอารมณ์ของเด็ก ขณะถูกประเมินพฤติกรรม อาจมีผลทำให้การประเมินบิดเบือนไป จากความเป็นจริงได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและ มารดา ความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา ปัจจัยด้านตัวเด็ก และปัจจัย ด้านครอบครัวกับพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก รวมถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของ บิดาและมารดากับความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดาเท่านั้น มิได้รวมถึงตัวแปร อื่นๆ ที่อาจมีผลต่อระดับพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการศึกษานี้แบ่งตัวแปรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยแบ่ง ออกเป็น 3 ตอน ตามการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

ตอนที่ 1 ศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

- เพศของเด็ก
- ลำดับการเกิดของเด็ก
- การศึกษาของบิดาและมารดา
- สถานภาพการทำงานของบิดาและมารดา
- รายได้ของครอบครัว
- เวลาที่บิดา มารดา ใช้ดูแลเด็กใน 1 วัน
- ลักษณะของครอบครัว
- สัมพันธภาพระหว่างบิดา และมารดา
- ความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็ก

ตอนที่ 2 ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดามารดา กับความสอดคล้อง

ในวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ของบิดามารดา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ระดับสัมพันธภาพของบิดามารดา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสอดคล้องในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

ตอนที่ 3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็กกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา และมารดา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก

ตัวแปรตาม ได้แก่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. กลุ่มบิดา มารดาของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามด้วยตัวเองตามความเป็นจริง
2. เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามที่สามารถวัดตัวแปรต่างๆ ที่ต้องการศึกษาในงานวิจัยนี้ได้
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ สามารถใช้เป็นตัวแทนที่จะอภิปรายผลของข้อมูลในประชากรที่ต้องการได้

ค่านิยมศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. พฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก (Self-Help Skills) หมายถึง ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ในกิจกรรมการช่วยเหลือตนเองของเด็กในเรื่องต่อไปนี้

- 1.1 การรับประทานอาหาร
- 1.2 การทำความสะอาดร่างกายและการแต่งตัว
- 1.3 การขับถ่าย

2. การอบรมเลี้ยงดูของบิดาและมารดา (Child Rearing Practice) หมายถึง การกระทำหรือวิธีการที่บิดาและมารดาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในด้านการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งสามารถจำแนกออกมาอย่างเด่นชัดในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ใน 4 ลักษณะคือ

2.1 แบบเข้มงวดกวดขันหรือแบบอัตตาธิปไตย (Demanding or Authoritarian) หมายถึง การฝึกที่บิดามารดาให้ลูกปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของตนอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ไม่ให้รางวัล เพราะกลัวลูกจะเสียเด็ก และจะใช้การลงโทษทางกายเมื่อเด็กทำผิด โดยไม่ให้เด็กอธิบายเหตุผล

2.2 แบบประชาธิปไตย (Democratic) หมายถึง การฝึกที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูกด้วยความยุติธรรม ไม่เข้มงวดหรือตามใจจนเกินไป ให้ความรักความอบอุ่นกับลูกอย่างมีเหตุผล ยอมรับนับถือความสามารถของลูก คอยให้ความช่วยเหลือร่วมมือในโอกาสอันควร โดยจะให้คำชมเชยเมื่อลูกมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และใช้การลงโทษเมื่อเด็กมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม โดยวิธีการลงโทษจะเกี่ยวข้องกับ

กับพฤติกรรมที่เด็กทำผิด

2.3 แบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป (Over-Protection) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาคอยคุ้มครองป้องกันภัยมากเกินไป และคอยให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา ทำให้บุตรมีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความสะดวกในการกระทำที่ตนเองต้องการจะทำ

2.4 แบบเพิกเฉย (Neglecting) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาไม่ค่อยเอาใจใส่ดูแลหรือให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ยินดี ยินร้ายต่อพฤติกรรมของเด็ก ไม่ดูด่าว่ากล่าวตักเตือนเมื่อทำผิด หรือไม่มีการแสดงความยินดี เมื่อเด็กประพฤติในสิ่งที่ดี

3. เด็กอายุ 2-3 ปี (Toddlers) หมายถึง เด็กอายุ 2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี 6 เดือน ที่เข้าเรียนในงานวิชาการหน่วยพัฒนาเด็กเล็ก ของศูนย์สุขภาพจิต และศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กของโรงพยาบาลราชวิถี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ลำดับการเกิด หมายถึง ลำดับที่การเกิดของเด็ก แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ
  - บุตรคนเดียว หมายถึง บุตรคนเดียวของครอบครัว
  - บุตรคนแรก หมายถึง บุตรคนที่ 1 ของครอบครัว
  - บุตรคนกลาง หมายถึง บุตรคนที่ 2 และคนที่ถัดมาจนถึงบุตรคนรองสุดท้อง
  - บุตรคนสุดท้อง หมายถึง บุตรคนสุดท้องของครอบครัว

2. สถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของบิดาและมารดา ได้แก่

2.1 สถานภาพการทำงาน หมายถึง การทำงานเพื่อหารายได้ของบิดา มารดา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- ทำงานในบ้าน หมายถึง บิดาหรือมารดาที่เป็นพ่อบ้านหรือแม่บ้านหรือประกอบอาชีพในบ้าน เช่น ต้าขายในบ้าน ตัดเย็บเสื้อผ้าหรือเสริมสวย เป็นต้น
- ทำงานนอกบ้าน หมายถึง บิดาหรือมารดา ที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น ต้าขายนอกบ้าน รับจ้าง ลูกจ้าง รับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

2.2 ระดับการศึกษา หมายถึง ปีการศึกษาสูงสุด ที่บิดาและมารดาสำเร็จการศึกษา จำแนกออกเป็น 3 ระดับคือ

- ระดับประถมศึกษา หมายถึง กลุ่มบิดาและมารดาที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือต่ำกว่า
- ระดับมัธยมศึกษา หมายถึง กลุ่มบิดาและมารดาที่สำเร็จการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 และผู้สำเร็จประโยคอาชีวศึกษา
- ระดับอุดมศึกษา หมายถึง กลุ่มบิดาและมารดาที่สำเร็จการศึกษา ชั้นปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

2.3 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน หมายถึง รายได้จากการประกอบอาชีพของบิดา รวมกับของมารดา ต่อเดือน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามการกระจายรายได้ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- 0 - 9,999 บาทต่อเดือน
- 10,000 - 19,999 บาทต่อเดือน
- ตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน

3. เวลาที่บิดามารดาใช้ดูแลเด็กใน 1 วัน หมายถึงระยะเวลาที่บิดา หรือมารดาใช้การดูแลบุตร ซึ่งไม่รวมถึงเวลาที่ใช้ปฏิบัติงานในหน้าที่ประจำวันอื่นๆ และ เวลานอน

4. ลักษณะของครอบครัว แบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้

- ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีเฉพาะบิดา มารดา และบุตร
- ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกอื่นๆ นอกเหนือจากบิดา มารดาและบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือพี่น้องฝ่ายสามีหรือภรรยาที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

5. สัมพันธภาพระหว่างบิดาและมารดา หมายถึง ความสัมพันธ์ ที่มีต่อกันระหว่างสามีและภรรยา ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งประเมินโดยใช้ Family Environmental Scales ของ Roudolf H. Moos

6. ความสอดคล้อง (Agreement) ในวิธีการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดาและมารดา ใช้วิธีการในการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบเดียวกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็ก ได้ทราบและตระหนักถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดู และปัจจัยต่างๆ บางประการที่มีส่วนกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมในการช่วยเหลือตนเองมากขึ้น อันเป็นแนวทางในการส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไข เพื่อพัฒนาเด็กในด้านนี้ต่อไป

2. ผลการศึกษาครั้งนี้ จะได้ใช้ เป็นแนวทางในการให้ความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรม การช่วยเหลือตนเองของเด็ก แก่บิดามารดา ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กกลุ่มอื่นๆ ให้สามารถปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูได้ถูกต้อง เหมาะสม

3. นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดโครงการวิจัยต่อเนื่องของศูนย์สุขวิทยาจิต เพื่อให้ ความรู้และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของบิดาและมารดา ผู้ปกครองในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการ ด้านอื่นๆ ไปพร้อมๆ กัน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กกลุ่มอื่นๆ ต่อไป เพื่อประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ อีกด้วย

4. เพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเด็ก ในประเด็นอื่นๆ ต่อไป